

УДК 597.9.82

Б.Р. Пилявський, О.В. Барабаш, І.О. Марушій

Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка
46027 Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2

КУМКА ГІРСЬКА (*BOMBINA VARIEGATA* L.) НА ТЕРИТОРІЇ ОПІЛЛЯ

індиферентні, раціон живлення, популяція, гібридні форми

Дослідження земноводних на території Опілля проводились нами впродовж 1998-2000 рр. За час роботи зібрано матеріал, який становить певний інтерес щодо поширення кумки гірської в цьому регіоні. Фізико-географічне розташування Опілля визначає наявність у межах регіону високої неоднорідності компонентів природних екосистем. Специфічність ландшафту та кліматичних умов району дослідження зумовлюють багатство представників фауни земноводних, їх видовий склад, стан популяцій, їх реакції на зміни середовища існування. Все це вимагає в подальшому ретельного вивчення.

Аналіз літературних даних [1, 3, 4, 5] та польові дослідження, здійснені нами в південній та південно-східній частині Опілля (Монастириський та Бережанський райони Тернопільської області), дозволили встановити тут поширення кумки гірської. На сьогодні представники родини круглоязикових в умовах Опілля в науковій літературі вважаються лише як кумка звичайна, і вона інтерпретується як звичайний вид цього регіону. У роботі Н.А. Полушиної, С.В.Шайтана [4] описується кумка гірська для території Львівського Розточчя, про існування її на Воєні Опілля в них не згадується. За даними М. Цербака, М.І. Цербана [5], кумка гірська є найбільш чисельним та звичайним видом Карпат, який поширений лише в гірських районах на висотах від 150 до 2000 м над рівнем моря.

Результати досліджень та їх обговорення

Нами опрацьовано 34 екз. кумок (17 ♂ і 17 ♀), яких здобули на території Бережанського (с. Гутнєво) та 16 екз. (8 ♂ і 8 ♀) Монастириського районів (околиці м. Монастириська) Тернопільської області. Наводимо опрацьовані нами морфологічні показники *B. variegata* Бережанського району: $\overline{L}$ 43.33 мм; L/L.c. 2.91-2.94; Ll.p./Sp.p. 1-1.25; L./T. 2.67-2.94; F./T. 0.90-1.00. ♂: $\overline{L}$ 45.06мм; L/L.c. 3.6-3.87; Ll.p./Sp.p. 1.00-1.67; L./T. 3.00-3.41; F./T. 0.94-1.08, та для кумок гірських Монастириського району: $\overline{L}$ 43.25 мм; L/L.c. 2.94-3.8; Ll.p./Sp.p. 1.00-1.33; L./T. 2.78-2.92; F./T. 1.00-1.06; ♀: $\overline{L}$ 39.13 мм; L/L.c. 2.87-3.29; Ll.p./Sp.p. 1.00-1.33; L./T. 2.88-3.07; F./T. 1.00-1.13.

На підставі діагностичних ознак, нами встановлено, що кумка гірська є звичайним видом для Монастириського району, тоді як виявлені на території аквальної комплексу Бережанщини види кумок мають ряд ознак, однаково характерних як для *Bombina variegata*, так і для *B. bombina* і є результатом їх гібридизації. Користуючись таблицею діагностичних ознак [5] як для першого, так і для другого видів, ми прийшли до висновку, що ознак, характерних для кумки гірської у відсотковому співвідношенні є не менше 55%, тому кумки з Бережанщини ми віднесли до гібридних форм *B. variegata*.

Влітку (червень) 2000 р. нами зібрано 24 шлунки кумки гірської і проаналізовано 209 складників, які належать до 52 видів 5 рядів безхребетних (таблиця). Найбільш масовим є ряд Твердокрилі представлений 20 видами з 11 родин: Перетинчастокрилі - 10 видами, 5 родинами; ряд Напівтвердокрилі — 9 видів, 5 родин, а ряд Рівнокрилі - 10 видами і 4 родинами.

Аналіз вмісту шлунків кумки гірської, здобутої нами в Бережанському районі, показав, що в її живленні переважають м'які об'єкти, зокрема личинки (51,20%) і яйця комах (1,91%), а також дощові черв'яки (1,44%). Значна частина корму припадає на імагінальні форми комах з ряду Твердокрилі (17,7%), серед яких часто зустрічаються ковалики (20,83%), сонечка (12,50%), вусачі (4,17%), хижаки (4,17%). Рідко трапляються представники ряду Перетинчастокрилі (9,57%), серед яких домінують справжні пильцики (29,99%) та руді

мурашки (12,5%). З ряду Рівнокрилі (6,22%), часто зустрічаються піннявки (20,84%), а з Двокрилих (5,74%) — справжні мухи (20,84%). Незначну кількість корму складають представники ряду Напівтвердокрилі — 4,78%.

Таблиця

Результати аналізу вмісту шлунків (24 екз.) кумки гірської, здобутої в червні 2000 р. на території Бережанського району (с. Гутисько) Тернопільської області

№ п. п.	Компоненти живлення		Частота зустрічі		Загальна кількість	
	Ряди, родини	Вид	Екз.	%	Екз.	%
1	<i>Homoptera</i>					
	Cixiidae	<i>Cixius nervosus</i>	1	4,17	1	0,48
	Aphrophoridae	<i>Aphrophora salicina</i>	3	12,5	5	2,39
		<i>Aphrophora alni</i>	1	4,17	1	0,48
		<i>Lepyronia coleoptrata</i>	1	4,17	2	0,96
	Cicadellidae	<i>Macrostelus sexnotatus</i>	1	4,17	1	0,48
		<i>Allygidius myri</i>	1	4,17	1	0,48
		<i>Selenocephalus griseus</i>	1	4,17	1	0,48
	Eupterygidae	<i>Eurhadona pulchella</i>	1	4,17	1	0,48
2	<i>Hemiptera</i>					
	Miridae	<i>Poecilosextus cognatus</i>	1	4,17	1	0,48
		<i>Lygus pratensis</i>	1	4,17	1	0,48
	Anthocoridae	<i>Anthocortys nemorum</i>	1	4,17	1	0,48
	Piesmidae	<i>Piesma capitata</i>	1	4,17	1	0,48
		<i>Piesma maculata</i>	1	4,17	1	0,48
	Berytidae	<i>Nesides tipularius</i>	2	8,33	3	1,44
	Coptosomatidae	<i>Coptosoma scutellatum</i>	2	8,33	2	0,96
3	<i>Coleoptera</i>					
	Carabidae	<i>Agonum muelleri</i>	1	4,17	1	0,48
		<i>Amara familiaris</i>	1	4,17	2	0,96
	Dytiscidae	<i>Hydrotus inaequalis</i>	1	4,17	1	0,48
	Hydrophilidae	<i>Berosus loricatus</i>	1	4,17	1	0,48
		<i>Hydrobius fuscipes</i>	1	4,17	1	0,48
	Scarabaeidae	<i>Aphodius rufipes</i>	2	8,33	3	1,44
	Staphylinidae	<i>Staphylinus hirtus</i>	1	4,17	5	2,39
	Elateridae	<i>Selatosomus aeneus</i>	5	20,83	9	4,31
	Coccinellidae	<i>Adalia bipunctata</i>	1	4,17	1	0,48
		<i>Neomizsa oblongoguttata</i>	2	8,33	2	0,96
	Cerambycidae	<i>Moliorchus umbellatarum</i>	1	4,17	6	2,87
	Chrysomelidae	<i>Phyllotreta nigripes</i>	1	4,17	1	0,48
	Attelabidae	<i>Byctiscus populi</i>	1	4,17	1	0,48
	Curculionidae	<i>Tanymecus palliatus</i>	1	4,17	3	1,44
4	<i>Hymenoptera</i>					
	Diprionidae	<i>Diprion pini</i>	2	8,33	2	0,96
	Tenthredinidae	<i>Caliroa cerasi</i>	1	4,17	1	0,48
		<i>Tenthredopsis nassata</i>	1	4,17	5	2,39
		<i>Ametastegia glabrata</i>	1	4,17	1	0,48
		<i>Loderus vestigialis</i>	1	4,17	1	0,48
		<i>Aneugmenus padi</i>	1	4,17	1	0,48
	Cynipidae	<i>Aphelinus mali</i>	1	4,17	1	0,48
	Ichneumonidae	<i>Smicroplectrus bohemanii</i>	1	4,17	1	0,48
	Formicidae	<i>Formica rufa</i>	3	12,5	3	1,44
		<i>Formica fusca</i>	1	4,17	4	1,91
5	<i>Diptera</i>					
	Ceratopogonidae	<i>Leptoconops</i>	1	4,17	2	0,96
	Empididae	<i>Empis pennipes</i>	1	4,17	2	0,96
	Bombyliidae	<i>Hemipenthes morio</i>	1	4,17	1	0,48
	Muscidae	<i>Orthellia R. -D</i>	1	4,17	1	0,48
		<i>Mysca tempestiva</i>	1	4,17	2	0,96
		<i>Chartophila brassicae</i>	2	8,33	3	1,44
		<i>Nephrotoma crocata</i>	1	4,17	1	0,48
6	Личинки комах		19	79,17	107	51,20

№ п. п.	Компоненти живлення		Частота зустрічі		Загальна кількість	
	Ряди, родини	Вид	Ект.	%	Ект.	%
7.	Яйця комах		2	8,33	4	1,91
8	Пуговолок		1	4,17	1	0,48
9	Жаб'яча ікра		2	8,33	2	0,96
10	Дощовий черв'як		1	4,17	3	1,44

На основі аналізу вмісту шлунків *Bombina variegata*, нами встановлено, що в її харчовому раціоні шкідливі види комах складають 85,65%, індиферентні — 6,70%, корисні — 7,65% (рис. 1).

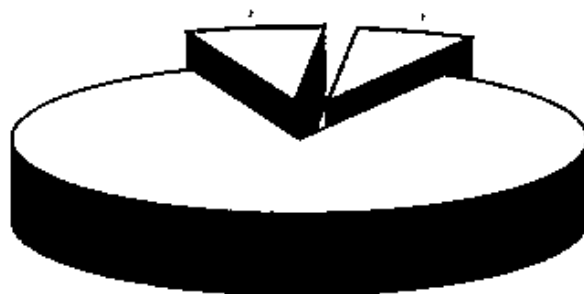

Рис. Співвідношення компонентів живлення *Bombina variegata*:
1 — шкідливі; 2 — індиферентні; 3 — корисні

Висновки

Специфічність ландшафту та кліматичних умов сприяють поширенню на території Опілля багатьох видів земноводних, в тому числі кумки гірської як виду, характерного здебільшого для Карпат. Встановлено, що на території Монастирського району поширена популяція виду *Bombina variegata*, тоді як на території Бережанського — гібридна форма *B. variegata*.

За характером живлення в кормовому раціоні кумки гірської переважають личинки комах, а серед імагінальних форм — домінують представники ряду Coleoptera. Значна частка (85,65%) в складі їжі припадає на долю шкідливих видів, що визначає користь кумки в боротьбі з комахами-шкідниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бавников А. Г. Определитель земноводных и пресмыкающихся фауны СССР. — Москва: Просвещение, 1977. — 415 с.
2. Мамаев Б. М., Медведев Л. Н., Правлин Ф. Н. Определитель насекомых европейской части СССР. М.: Просвещение, 1976. — 304 с.
3. Пащенко Ю. Й. Визначник земноводних та плазунів УРСР. — Київ: Рад. школа, 1955. — 144 с.
4. Полушина Н. А., Шайтан С. В. Земноводні та плазуни Львівського Розточчя // Вісник Львів. ун-ту. Сер. біологія. — 1991. — Вип. 21. — С. 86-91.
5. Щербак Н. П., Щербань М. И. Земноводные и пресмыкающиеся Украинских Карпат. — К.: Наук. думка, 1980. — 264 с.

B. R. Pylyavskij, O. V. Barabash, I. O. Marushij

BOMBINA VARIEGATA ON THE TERRITORY OF OPILLYA

The author of the article examines the ways of spreading of *Bombina variegata* in Monastyrsk region, where the nominative species of *Bombina variegata* is registered; and the hybrid form of *Bombina variegata* is registered in Berezhany region. The grubs of insects (85. 20%) and adult form of Coleoptera row (17. 70%) dominate in the ration of nourishment.

Надійшло 01.02.2001